

PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC GIÁO DỤC HÒA NHẬP TRẺ CÓ RỐI LOẠN PHÁT TRIỂN CHO SINH VIÊN NGÀNH GIÁO DỤC MẦM NON TẠI TRƯỜNG CAO ĐẲNG CỘNG ĐỒNG SÓC TRĂNG

Trần Thị Mỹ Trang
Khoa Sư phạm, Trường Cao đẳng Cộng đồng Sóc Trăng
Email: tmtrang@stcc.edu.vn

Tóm tắt: Giáo dục hòa nhập cho trẻ có rối loạn phát triển trong các trường mầm non, là vấn đề được Đảng và Nhà nước đặc biệt quan tâm. Điều này đòi hỏi đội ngũ giáo viên tại các sở giáo dục phải được trang bị tốt các kiến thức và kỹ năng về giáo dục hòa nhập. Trong bài viết, tác giả đề cập đến vài nét cơ bản về giáo dục hòa nhập trẻ rối loạn phát triển ở trường mầm non, cơ sở phát triển các năng lực đặc thù trong giáo dục hòa nhập cho sinh viên ngành giáo dục mầm non. Trên cơ sở đó, tác giả gợi ý thiết kế các hoạt động hỗ trợ dạy hòa nhập trẻ có rối loạn phát triển lứa tuổi mầm non, nhằm rèn và phát triển các kỹ năng giáo dục hòa nhập cho sinh viên ngành giáo dục mầm non tại Trường Cao đẳng Cộng đồng Sóc Trăng, từ đó có thể giúp sinh viên tự tin làm tốt công tác chăm dạy trẻ rối loạn phát triển ở các trường mầm non tại địa phương.

Từ khóa: giáo dục hòa nhập, trẻ có rối loạn phát triển, các dạng rối loạn phát triển, năng lực đặc thù trong giáo dục hòa nhập, hoạt động hỗ trợ dạy hòa nhập.

DEVELOPING INCLUSIVE EDUCATION COMPETENCIES FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION STUDENTS AT SOC TRANG COMMUNITY COLLEGE FOR CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISORDERS

Abstract: Inclusive education for children with developmental disorders in preschools is a matter of particular concern to the Party and the State. This requires teachers at education departments to be well-equipped with knowledge and skills in inclusive education. This article addresses some basic aspects of inclusive education for children with developmental disorders in preschools, and the basis for developing specific competencies in inclusive education for early childhood education students. Based on this, the author suggests designing activities to support inclusive teaching of children with developmental disorders in preschool age, aiming to cultivate and develop inclusive education skills for early childhood education students at Soc Trang Community College, thereby helping students confidently perform well in caring for and teaching children with developmental disorders in local preschools.

Keywords: inclusive education, children with developmental disorders, types of developmental disorders, specific competencies in inclusive education, activities supporting inclusive teaching.

Nhận bài: 24/04/2026

Phản biện: 24/05/2026

Duyệt đăng: 28/05/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Ở Việt Nam, công tác giáo dục hòa nhập (GDHN) nói chung và giáo dục hòa nhập cho trẻ rối loạn phát triển (RLPT) nói riêng được Đảng và Nhà nước đặc biệt quan tâm. Chính vì thế, việc tìm ra các giải pháp để nâng cao chất lượng GDHN và hướng tới giáo dục bền vững cho trẻ là vấn đề cấp bách và cần thiết nhằm đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục trong bối cảnh hiện nay. Giáo dục hòa nhập là phương thức giáo dục nhằm đáp ứng nhu cầu và khả năng khác nhau của người học; bảo đảm quyền học tập bình đẳng, chất lượng giáo dục, phù hợp với nhu cầu, đặc điểm và khả năng của người học; tôn trọng sự đa dạng, khác biệt của người học và không phân biệt đối xử. Người có sức ảnh hưởng và tính quyết định trong hiệu quả giáo dục hòa nhập cho trẻ RLPT trong trường mầm non chính là giáo viên mầm non-người trực tiếp chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục trẻ. Tuy nhiên, hiện nay, có rất ít giáo viên được đào tạo chuyên sâu về lĩnh vực này, vì vậy, hiệu quả của

công tác giáo dục hòa nhập vẫn chưa được rõ nét và chưa phát huy tối đa tác dụng của nó.

Trong phạm vi bài viết, tác giả đề cập đến vài nét cơ bản về GDHN trẻ rối loạn phát triển ở trường mầm non, cơ sở phát triển các năng lực đặc thù trong giáo dục hòa nhập, việc rèn và phát triển các năng lực GDHN trẻ rối loạn phát triển cho sinh viên ngành GDMN thông qua giảng dạy học phần GDHN, nhằm hỗ trợ cho sinh viên trong quá trình thực hiện công tác giáo dục hòa nhập cho trẻ RLPT tại các trường mầm non.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Đại cương về giáo dục hòa nhập và trẻ rối loạn phát triển

Giáo dục hòa nhập là phương thức giáo dục nhằm đáp ứng nhu cầu và khả năng khác nhau của người học; bảo đảm quyền học tập bình đẳng, chất lượng giáo dục, phù hợp với nhu cầu, đặc điểm và khả năng của người học; tôn trọng sự đa dạng, khác biệt của người học và không phân biệt đối xử. (Điều 15, Luật Giáo dục 2019)

Rối loạn phát triển là một nhóm các rối loạn khởi phát sớm trong quá trình phát triển, thường ở thời điểm trước khi trẻ đến trường và được đặc trưng bởi những thiếu hụt phát triển, từ đó dẫn đến suy yếu chức năng cá nhân, xã hội, học tập hoặc nghề nghiệp. Rối loạn phát triển thường xuất hiện đồng thời với nhau; ví dụ, trẻ bị rối loạn phổ tự kỷ thường khuyết tật trí tuệ, trẻ tăng động giảm tập trung thường có khó khăn học tập. Đối với một số rối loạn, biểu hiện lâm sàng bao gồm các triệu chứng như suy giảm và chậm trễ trong việc đạt được các mốc phát triển mong đợi. Rối loạn phát triển có những loại chính và thường gặp như sau:

Rối loạn học tập, phát triển trí tuệ: Là các rối loạn ảnh hưởng đến khả năng học tập. Phổ biến là chứng khó đọc, khó tính (trong toán học), khó hiểu (các vấn đề liên quan đến ngôn ngữ).

Rối loạn giao tiếp: Rối loạn giao tiếp bao gồm những suy yếu về ngôn ngữ, lời nói và giao tiếp. Các rối loạn giao tiếp thường xuất hiện đồng thời với rối loạn phổ tự kỷ, rối loạn tăng động giảm tập trung và các rối loạn học tập.

Tự kỷ/rối loạn phổ tự kỷ: nhóm rối loạn này được đặc trưng bởi những khó khăn trong tương tác xã hội, giao tiếp bằng lời và không lời, các hành vi sở thích định hình lặp lại.

Rối loạn tăng động giảm chú ý (ADHD-Attention Deficit Hyperactivity Disorder): là rối loạn tâm thần và thần kinh-hành vi, đặc trưng bởi khó khăn trong việc tập trung hoặc tăng hoạt động/xung động hay kết hợp cả giảm tập trung chú ý và tăng hoạt động - xung động. ADHD là dạng rối loạn phát triển phổ biến ở trẻ em, chiếm khoảng 2% đến 8% ở trẻ em tuổi đến trường.

Việc thực hiện chương trình giáo dục hòa nhập (GDHN) ở trường mầm non là một giải pháp tốt giúp trẻ được học tập, rèn luyện, vui chơi và hưởng mọi quyền lợi như bao trẻ khác; đồng thời tạo ra môi trường thân thiện, rèn luyện tình yêu thương, sẻ chia đối với trẻ em có rối loạn phát triển.

2.2. Bồi dưỡng các năng lực đặc thù trong giáo dục hòa nhập cho sinh viên GDMN

2.2.1. Năng lực điều chỉnh trong giáo dục hòa nhập

Điều chỉnh là sự thay đổi các thành tố và các điều kiện đảm bảo của quá trình dạy học nhằm giúp trẻ phát triển tốt nhất trên cơ sở khả năng và nhu cầu của trẻ.

Điều chỉnh sẽ giúp cho trẻ: hứng thú tham gia các hoạt động và học tập có hiệu quả trên cơ sở sử dụng tối đa các kiến thức và kỹ năng hiện có để lĩnh hội những tri thức và kỹ năng mới; nâng cao tính tương hợp giữa cách học của trẻ và phương

pháp dạy của giáo viên; bù trừ những khiếm khuyết về tinh thần, thể chất, trí tuệ và khiếm khuyết về giác quan.

Trên cơ sở những đặc điểm khác nhau về khả năng, nhu cầu, sở thích của trẻ, căn cứ vào nội dung của bài học, có thể áp dụng một trong những phương pháp điều chỉnh trong lớp học hòa nhập: đồng loạt, đa trình độ, trùng lặp giáo án, thay thế.

2.2.2. Năng lực quản lý hành vi trong giáo dục hòa nhập

Quản lý hành vi/chiến lược quản lý hành vi là việc sử dụng nhiều kỹ thuật để làm tăng những hành vi phù hợp, giảm những hành vi không phù hợp và dạy những hành vi mới. Những cách tiếp cận can thiệp năng động này bao gồm quan sát, đo lường, lượng giá những hành vi đích (hành vi mục tiêu) và xác định các yếu tố tiền hành vi/môi trường và những kết quả/hệ quả duy trì hành vi đích.

Có thể quản lý hành vi của trẻ RLPT trong lớp học hòa nhập bằng những biện pháp: biện pháp xây dựng môi trường lớp học có cấu trúc, biện pháp cấu trúc hoá thời gian biểu học tập/vui chơi tại lớp học, biện pháp dạy quy tắc lớp học cho trẻ, biện pháp phòng ngừa hành vi có vấn đề, biện pháp điều chỉnh hành vi có vấn đề, biện pháp gọi ý bằng hình ảnh, biện pháp quy đổi phần thưởng.

2.2.3. Năng lực phát triển kỹ năng giao tiếp cho trẻ trong giáo dục hòa nhập

Giao tiếp là sự truyền đạt, tiếp nhận, trao đổi thông tin qua việc hiểu ngôn ngữ và diễn đạt ngôn ngữ bằng lời nói, nét mặt, cử chỉ, điệu bộ. Thông qua giao tiếp mà con người tiếp thu, lĩnh hội các giá trị văn hoá tinh thần trong nền văn hoá xã hội, các chuẩn mực đạo đức để hình thành, phát triển các phẩm chất nhân cách, đạo đức, hành vi, thói quen. Để giúp trẻ RLPT phát triển kỹ năng giao tiếp, giáo viên có thể xem xét để áp dụng một số phương thức: giúp trẻ bắt đầu và hỏi đáp trong quá trình giao tiếp, giúp trẻ hiểu những gì được nói, giúp trẻ giao tiếp với người khác.

2.2.4. Năng lực sử dụng các thiết bị dạy học trong giáo dục hòa nhập

Về cơ bản, các nhà trường cần bố trí đủ các phòng học, phòng học bộ môn và các phòng chức năng, hạ tầng kỹ thuật khác. Nhưng điểm quan trọng là cần đảm bảo chuẩn bị và trang bị tối đa cơ sở vật chất và thiết bị dạy học cho trẻ RLPT có thể tham gia học hòa nhập hiệu quả. Vì vậy, ngoài các thiết bị dạy học được thực hiện theo Chương trình giáo dục mầm non, trẻ RLPT còn cần được cung cấp thêm các học liệu đặc thù tối thiểu để tham gia học tập (sách hỗ trợ, thiết bị dạy học...).

2.3. Một số hoạt động điều chỉnh phù hợp với khả năng và nhu cầu của trẻ RLPT

2.3.1. Gợi ý tổ chức hoạt động GDHN trẻ RLPT trong các cơ sở giáo dục mầm non

Trẻ nhỏ học chủ yếu qua chơi, qua tự mày mò, khám phá; giáo viên nên bày phòng nhóm và môi trường hoạt động sao cho kích thích trẻ hoạt động và dành phần lớn thời gian tự học qua chơi, ví dụ: ở góc chơi nước, có các đồ đựng nước, phễu, rây, các vật nổi/chìm trong nước, một vài chất tan/không tan trong nước, bột màu... sẽ khuyến khích trẻ khám phá đặc điểm và tính chất của nước. Trong mỗi hoạt động học tập, căn cứ vào khả năng của trẻ RLPT, giáo viên cần có những điều chỉnh cụ thể cho phù hợp với mức độ phát triển và đặc điểm của từng trẻ.

2.3.2. Thực hành thiết kế hoạt động GDHN của sinh viên GDMN

i. Hoạt động bé thông minh (trẻ 5-6 tuổi) trong GDHN trẻ chậm phát triển trí tuệ

- Mục tiêu chung: Phát triển khả năng quan sát, nhận xét và giải quyết tình huống có vấn đề; củng cố hiểu biết của trẻ về một số đồ dùng trong sinh hoạt.

- Mục tiêu riêng cho trẻ chậm phát triển trí tuệ: Phát triển khả năng chú ý quan sát, nhận xét và giải quyết tình huống có vấn đề; củng cố hiểu biết của trẻ về một số đồ dùng trong sinh hoạt.

- Chuẩn bị: Trưng bày các đồ vật sau lên 3-4 bàn: 1 túi vải, 2-3 đồ chơi; 1 mũ bảo hiểm xe máy, 1 đôi dép trẻ em, 1 áo khoác người lớn; 1 ba lô, 2 đôi tất, 2 cái kính, 1 đôi găng tay, 1 cái gương, 1 cái lược.

- Tiến hành chung: cô cho trẻ quan sát kỹ các đồ vật để trên mỗi bàn và yêu cầu một số trẻ kể tên các vật có trên bàn. Cô nêu tình huống: Mỗi bạn hãy quan sát và nghĩ xem cách làm thế nào để mang hết các đồ vật trên bàn đưa xuống cuối lớp gọn gàng và nhanh chóng mà chỉ với một lần đi. Nếu trẻ chưa biết cách mang đồ vật một cách gọn nhẹ nhất (ôm hết các thứ vào người và 2 tay) thì cô gợi ý: “Mũ bảo hiểm dùng để làm gì? (để đội)”, “Túi dùng để làm gì? (để đựng các thứ)”, “Dép để làm gì? (để đi)”, “Ba lô dùng để làm gì? (để đựng)”. Gợi ý mức độ cụ thể hơn nếu trẻ chưa biết thực hiện: “có thể mang được mũ và dép xuống cuối lớp bằng cách đội mũ lên đầu, chân đi dép được không? Sau đó, cho trẻ thảo luận muốn mang các vật đi một cách nhanh chóng, gọn gàng cần phải làm gì? (cần phải quan sát kỹ và suy nghĩ, cho cái nhỏ vào cái to hơn hoặc cho các thứ vào túi để mang đi...)”.

- Tiến hành cho trẻ chậm phát triển trí tuệ: Cô cho trẻ tập trung quan sát kỹ một số (số lượng ít

hơn so với trẻ bình thường) đồ vật để trên bàn và yêu cầu trẻ kể tên các vật có trên bàn. Cô nêu tình huống: “Các con hãy quan sát và nghĩ xem cách làm thế nào để mang hết các đồ vật trên bàn đưa xuống cuối lớp một cách gọn gàng và nhanh chóng mà chỉ với một lần đi?”. Nếu trẻ chưa biết cách mang đồ vật gọn nhẹ nhất (ôm hết các thứ vào người bằng 2 tay) thì cô gợi ý (bằng kí hiệu): “Mũ bảo hiểm dùng để làm gì? (để đội)”, “Túi dùng để làm gì? (để đựng các thứ)”, “Dép để làm gì? (để đi)”, “Ba lô dùng để làm gì? (để đựng)”. Gợi ý mức độ cụ thể hơn nếu trẻ chưa biết thực hiện: “có thể mang được mũ và dép xuống cuối lớp bằng cách đội mũ lên đầu, chân đi dép được không? Sau đó, cho trẻ thảo luận muốn mang các vật đi một cách nhanh chóng, gọn gàng cần phải làm gì? (cần phải quan sát kỹ và suy nghĩ, cho cái nhỏ vào cái to hơn hoặc cho các thứ vào túi để mang đi...). Trong trường hợp trẻ không làm được, cô cùng trẻ hoặc nhờ bạn khác giúp trẻ làm giống các bạn.

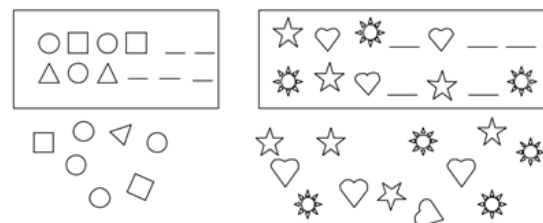
ii. Hoạt động làm quen với toán trong GDHN trẻ chậm phát triển trí tuệ

Hoạt động: so sánh, phân loại và xếp hình theo quy tắc (trẻ 5-6 tuổi).

- Mục tiêu chung: Trẻ phát hiện được quy tắc sắp xếp của các đối tượng và hoàn chỉnh các sắp xếp đó.

- Mục tiêu riêng cho trẻ chậm phát triển trí tuệ: Trẻ phát hiện được quy tắc sắp xếp của hai đối tượng và hoàn chỉnh các sắp xếp đó.

- Chuẩn bị: Bìa các tông với các hình rời như bảng gợi ý dưới đây (xem hình vẽ, trẻ làm với 3 hình khác nhau). Các hình rời này dễ dàng bóc ra hay dính vào bìa để có thể thay đổi được nhiều cách sắp xếp khác nhau.

- Tiến hành chung: Cho trẻ chỉ và đọc lần lượt tên các hình trên bảng bìa (theo hàng), ví dụ: hình vuông, hình tròn,... Hỏi trẻ có nhận xét gì về cách sắp xếp này. Sau đó cho trẻ chọn các hình rời ở ngoài để gắn vào vị trí còn bỏ trống cho đúng với cách sắp xếp đã có. Tương tự với các hình khác. Khi trẻ đã thành thạo, cho trẻ chơi cá nhân hoặc chia thành từng nhóm để thi đua xem nhóm nào hoàn thành trước.

- Tiến hành riêng cho trẻ chậm phát triển trí tuệ: cho trẻ cầm hoặc chỉ và đọc lần lượt tên các hình trên bảng bia (theo hàng). Ví dụ: hình tròn, hình vuông,... Hỏi trẻ: thứ tự các hình đã xếp trên bảng. Sau đó cho trẻ chọn các hình rời ở ngoài để gắn vào vị trí còn bỏ trống cho đúng với thứ tự đã có. Tương tự với các hình khác. Khi trẻ đã thành thạo, cho trẻ chơi cá nhân hoặc chơi chung với các bạn. Hoạt động này nên được tiến hành trong góc hoạt động: có thể sử dụng các mảng tường để treo (dán) mảnh bia hoặc để trong hộp sao cho trẻ dễ dàng lấy ra chơi hoặc cất gọn khi không chơi nữa.

III. KẾT LUẬN

Trong bài viết, tác giả đề cập đến vài nét cơ bản về trẻ có rối loạn phát triển, giáo dục hòa nhập trẻ có rối loạn phát triển, cơ sở phát triển các năng lực đặc thù trong giáo dục hòa nhập cho sinh viên ngành giáo dục mầm non, gợi ý thiết kế các hoạt

động hỗ trợ dạy hòa nhập trẻ có rối loạn phát triển lứa tuổi mầm non. Trong từng hoạt động hỗ trợ dạy hòa nhập, tác giả đã nêu ra các cách thức thực hiện và các biện pháp điều chỉnh nhằm góp phần nâng cao hiệu quả công tác giáo dục hòa nhập cho trẻ có rối loạn phát triển trong các trường mầm non. Từ đó giúp bồi dưỡng cho sinh viên ngành giáo dục mầm non Trường Cao đẳng Cộng đồng Sóc Trăng các kỹ năng đặc thù trong giáo dục hòa nhập.

Để phát triển các năng lực đặc thù trong giáo dục hòa nhập, sinh viên GDMN cần được hỗ trợ về phương tiện, thiết bị dạy học phù hợp với các loại RLPT của trẻ học hòa nhập ở các trường MN; Bồi dưỡng các chuyên đề về giáo dục hòa nhập; Giao lưu học hỏi, tham quan các trường giáo dục đặc biệt để học tập kinh nghiệm; Được cung cấp thêm những tài liệu chăm sóc, giáo dục các dạng RLPT của trẻ ở trường mầm non./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nguyễn Thị Như Mai (2016), *Tâm bệnh học trẻ em*, NXB ĐHS.

Nguyễn Xuân Hải, Lê Thị Thúy Hằng, Trần Thị Thiệp (2008), *Giáo dục hòa nhập*, NXB Giáo dục.

Lã Thị Bắc Lý (Chủ biên), Bùi Thị Lâm, Hoàng Thị Nho (2018), *Giáo dục hòa nhập trẻ khuyết tật lứa tuổi mầm non*, NXB ĐHS.

Bộ giáo dục và đào tạo, Viện khoa học giáo dục Việt Nam. *Tài liệu bồi dưỡng nghiệp vụ sư phạm giáo dục hòa nhập*. Bộ GD&ĐT, 08/2024.

Bộ giáo dục và đào tạo, Viện khoa học giáo dục Việt Nam. *Tài liệu tập huấn hỗ trợ trẻ khuyết tật học hòa nhập tại trường*. Bộ GD&ĐT, 06/2017.